

Perehüvitiste seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Kehtiva õiguse kohaselt on ühe kalendrikuu vanemahüvitise määr eelmise kalendriaasta 1. jaanuaril kehtinud töötasu alammäär. Vanemahüvitise ümberarvutamine nendel vanemahüvitise saajatel, kes saavad seda töötasu alammääras, toimub üks kord kalendriaastas 1. jaanuaril. Tulenevalt Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Tööandjate Keskliidu vahel 17. veebruaril 2026 sõlmitud kollektiivlepingust, millega sotsiaalpartnerite keskorganisatsioonid leppisid kokku töötasu alammäära tõstmises aastal 2026, algatas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Vabariigi Valitsuse määruse „Töötasu alammäära kehtestamine“ muutmise. Töötasu alammäära muudetakse alates 01.04.2026.

Kehtiv perehüvitiste seadus (edaspidi PHS) lähtub loogikast, et töötasu alammäär muutub 1. jaanuaril, mis on nii olnud juba viimased 15 aastat. Kehtivas PHS-is on 1. jaanuari ja töötasu alammääraga seotud kaks sätet, § 41 ja § 45.

PHS §-s 41 sätestatud vanemahüvitise määr on eelmise kalendriaasta 1. jaanuaril kehtinud töötasu alammäär. Sellest tulenevalt jääks 2027. aastal vanemahüvitise määr käesoleva seaduse muudatuseta 2026. aasta jaanuarikuu tasemele, kuigi 2026. aasta aprillist töötasu alammäära tõstetakse. Pärast muudatust alates 2027. aastast võrdub vanemahüvitise määr eelmise kalendriaasta 1. juulil kehtinud töötasu alammääraga. Muudatus annab rohkem paindlikkust olukordadeks, kus töötasu alammäär kehtestatakse 1. jaanuarist hiljem, näiteks nagu käesoleval aastal.

Samuti toob töötasu alammäära muutumine 01.04.2026 kaasa olukorra, kus vastavalt PHS § 45 lg-le 1 töötasu alammääras makstava vanemahüvitise ümberarvutamise tähtpäev 1. jaanuar on juba möödunud ning alammäära muutumise soodne mõju jõuab vanemahüvitise saajateni alles järgmise aasta 1. jaanuaril. PHS § 45 lg 1 muutmise ettepanekuga muudetakse vanemahüvitise ümberarvutamise viisi ning edaspidi arvutatakse töötasu alammääras määratud vanemahüvitis ümber mitte kalendriaasta vahetumisel 1. jaanuaril, vaid siis, kui muutub töötasu alammäär ning seda olenemata töötasu alammäära muutumise kuupäevast.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja selle juurde esitatud seletuskirja on ette valmistanud Riigikogu sotsiaalkomisjon (komisjoni esimees Signe Riisalo signe.riisalo@riigikogu.ee). Eelnõu ettevalmistamise käigus on kaasatud Sotsiaalministeerium.

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse perehüvitiste seaduse redaktsioone RT I, 08.04.2025, 3.

Eelnõu ei ole seotud teiste Riigikogu menetluses olevate seadustega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälteenamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu eesmärk on sätestada, et edaspidi võetakse vanemahüvitise määra arvutamise aluseks eelmise kalendriaasta 1. juulil kehtinud töötasu alammäär. Samuti arvutatakse vanemahüvitis töötasu alammäära muutumisel ümber sõltumata alammäära muutumise kuupäevast.

Seaduse muutmise eesmärgiks on tagada lastega peredele parem majanduslik toimetulek. Muudatus mõjutab positiivselt eelkõige kõige haavatavamad vanemahüvitise saajate sihtrühma, kellel arvestusperioodi jooksul sotsiaalmaksuga maksustatav tulu puudus või oli väiksem kui kehtestatud töötasu alammäär ning kellele makstakse vanemahüvitist vanemahüvitise määras või töötasu alammääras.

Kui muudatust ei tehta, toimub kehtiva seaduse kohaselt vanemahüvitise määra muutumine alles alates 01.01.2028, samas kui seaduse muutmisel toimub see alates 01.01.2027. Seaduse muutmise korral saab töötasu alammäära muutumisel vanemahüvitist ümber arvutada alates 01.04.2026 ehk vastavalt töötasu alammäära muutumisele. Kui muudatust ei tehta, on ümberarvutamine võimalik alles alates 01.01.2027.

Muudatus aitab vältida sarnaseid olukordi ka tulevikus, kui sotsiaalpartnerite keskorganisatsioonid jõuavad töötasu alammääras kokkuleppele ning sellest tulenev Vabariigi Valitsuse määruse muutmine toimub pärast 1. jaanuari.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu §-ga 1 muudetakse PHS-i.

Paragrahvi 41 lõike 1 esimeses lauses asendatakse sõna jaanuaril sõnaga juulil. Muudatuse eesmärk on tagada paindlikkus olukordadeks, kus töötasu alammäär muutub muul ajal kui 1. jaanuaril. Edaspidi on vanemahüvitise määra arvutamise aluseks eelmise kalendriaasta 1. juulil kehtinud töötasu alammäär.

Muudatus on vajalik, kuna Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Tööandjate Keskliidu töötasu alammäära läbirääkimiste kestust ning kokkuleppe saavutamise tähtaega ei ole võimalik kehtestada. Seega võib ka edaspidi töötasu alammäär muutuda mitte 1. jaanuaril, vaid hilisemal ajal. Riigieelarve seaduse koostamisel on aga oluline teada, millise kuupäevaga tuleb arvestada vanemahüvitise määra kehtestamisel järgmiseks kalendriaastaks. Kuna riigieelarve arutelud toimuvad suvel ja sügisel, ei saa aluseks võetav kuupäev jääda aasta lõppu.

Kuigi töötasu alammäär võib edaspidi jõustuda ka pärast 1. juulit, annab muudatus tänasest paindlikuma võimaluse tagada vanemahüvitiste saajatele kõrgem asendussissetulek. Muudatus on analoogne teiste kehtivate seadustega ning ühtlustab erinevate hüvitiste ja kuumäärade arvutamise loogika. Sama loogikat kasutab näiteks töötuskindlustuse seaduse § 9 lõige 5, mis sätestab, et sissetulekupõhine töötuskindlustushüvitis on samuti seotud töötasu alammääraga, mis kehtis eelmise kalendriaasta 1. juulil. Lisaks sätestab sotsiaalmaksuseaduse § 2¹, et sotsiaalmaksu kuumäär ei või olla väiksem kui eelarveaastale eelnenud aasta 1. juulil kehtinud Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäär.

Paragrahvis 45 muudetakse lõiget 1 selliselt, et edaspidi võetakse § 42 alusel määratud vanemahüvitise ümberarvutamise aluseks töötasu alammäära muutumine. Kehtiva seaduse kohaselt on ümberarvutamise aluseks kalendriaasta vahetumine 1. jaanuaril, mis oli kooskõlas varasema töötasu alammäära muutumise tähtajaga. Muudatus on vajalik, et tagada alampalga

muutumise soodne mõju alammääras vanemahüvitise saajatele samal ajal alampalga muutumisega ega oleks seotud vaid konkreetse kuupäevaga.

Eelnõu §-ga 2 jõustatakse seadus 2026. aastal 8. mail.

Muudatuse eesmärk on tagada, et töötasu alammääras vanemahüvitise saajatele laekub 2026. aasta mais vanemahüvitis alates 1. aprillist 2026 kehtiva töötasu alammäära järgi. Vanemahüvitist makstakse eelmise kalendrikuu eest. Sotsiaalkindlustusameti praktika järgi makstakse perehüvitisi 8. kuupäeval ning kui 8. kuupäev langeb nädalavahetusele, makstakse perehüvitisi reedel, mis eelneb 8. kuupäevale. 8. mail 2026 maksab Sotsiaalkindlustusamet vanemahüvitisi välja aprillikuu eest.

Hilisemal seaduse jõustumisel ei ole Sotsiaalkindlustusametil võimalik vanemahüvitist ümber arvutada ning maksta seda alates 01.04.2026 kehtivas töötasu alammääras. Selle tõttu laekub vanemahüvitiste saajatele hüvitis 01.01.2026 kehtinud töötasu alammäära järgi. Tagasiulatuval seaduse jõustumisel tekiks Sotsiaalkindlustusametil kohustus teha vanemahüvitise juurdemakseid, millega kaasnevad olulised tehnilised riskid. Samuti kasvaks oluliselt Sotsiaalkindlustusameti halduskoormus ja sellega seonduvad tööjõukulud.

Sotsiaalkaitse infosüsteem (edaspidi SKAIS2) on võimeline töötama olemasolevate protsessidega, mida hetkel kasutatakse tavapäraste kohustuste tekkimiseks – massmaksed või vahemaksed. Kuna ka selles protsessis esineb palju tõrkeid ning SKAIS2-l on tehniline mahajäämus, oleks tagasiulatuval maksmine erakorraline eraldiseisev protsess, mis koormaks süsteemi veelgi. Kõik SKAIS2 süsteemid on omavahel seotud ning uute erakorraliste lahenduste kasutuselevõtt võib põhjustada erinevate teenuste mittetoimimise, näiteks pensionite, sotsiaaltoetuste ja hüvitiste maksmise tõrkeid. Kuna selle tegevuse tegelik mõju on teadmata ning selle testimine ei ole võimalik, ei saa seda riski tähelepanuta jätta ning seetõttu tuleb vältida seaduse muudatuse tagasiulatuvat jõustumist.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu pole seotud Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõus esitatud muudatuste rakendamisel kaasneb sotsiaalne mõju neile inimestele, kes saavad vanemahüvitist töötasu alammääras 01.04.2026 seisuga või kes hakkavad saama vanemahüvitist vanemahüvitise määras alates 2027. aastast. Eelnõuga ei kaasne täiendavat sotsiaalkaitse infosüsteemi arendusvajadust, kuna töötasu alammääras hüvitise ümber arvutamiseks on tehnilised lahendused loodud. Eelnõus toodud lahendus võimaldab vanemahüvitist ümber arvutada edasiulatuvalt lähtuvalt uue töötasu alammäära parameetri väärtusest.

Esitatud muudatused ei mõjuta elu- ja looduskeskkonda, regionaalarengut, majandust, riigi julgeolekut ega välissuhteid, mistõttu ei ole nendes valdkondades mõju olulisust hinnatud.

PHS § 41 lg 1 muudatusega ei kaasne mõju 2026. aasta riigieelarve seadusele, kuid 2027. aasta riigieelarve seaduse väljatöötamisel tuleb võtta aluseks, et vanemahüvitise määr võrdub 2026. aastal 1. juulil kehtinud töötasu alammääraga. PHS § 45 lg 1 muutmisega kaasneva kuluga on riigieelarve koostamisel arvestatud.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega ei eeldata kohalike omavalitsuste poolseid tegevusi.

Töötasu alammääras makstava vanemahüvitise ümberarvutamine toimub 01.04.2026 seisuga ning mõjutab ligikaudu 1600 vanemahüvitise saajat. Ümberarvutamisest tulenev kulu 2026. aastal on ligikaudu 500 tuhat eurot. Eelarves on potentsiaalse töötasu alammäära muutusega, sh mõjuga vanemahüvitise eelarvele arvestatud, kuivõrd eelarve koostamisel on aluseks võetud Rahandusministeeriumi töötasu alammäära prognoos 931 eurot. Tegemist on eelarves seadusest tuleneva ehk arvestusliku kuluga, mille osas on kohustus kõigile isikutele teha väljamaksed.

Tulusid eelnõuga riigiasutustele ei prognoosita.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 08.05.2026, et tagada vanemahüvitise maksmine alates 01.04.2026 kehtivas töötasu alammäära suuruses kõigile saajatele, kellele on määratud vanemahüvitis PHS § 42 lg 1 alusel arvutatud suurus.

Algatab sotsiaalkomisjon 09.03.2026.

(allkirjastatud digitaalselt)
Signe Riisalo
Sotsiaalkomisjoni esimees